

Berényi Mihály

ÚJDONKÉPZŐDÉS ÉS ÚJRAKÉPZŐDÉS

A hiperbároxigenizáció vagy röviden HBO-terápia jelentését keresve sebészeti folyóiratban bukkantam rá erre a két szempontból is figyelemre méltó mondatra.

A magas oxigén parciális nyomására nő a neoangiogenesis.

Az egyik szempont humoros: eddig nem tudtam, ám mégis van magas oxigén, akkor pedig alacsony és talán középmagas is. Próbálok elképzelni, milyenek lehetnek, de nem elég a fantáziám. Inkább kitalálom a mondat értelmét: *Az oxigén nagy parciális nyomásától fokozódik a neoangiogenesis.* Tehát nem az oxigén magas, hanem a parciális nyomása nagy.

A másik komoly: a *neoangiogenesis*. A magyar megfelelőjével kellene helyettesítenem. Két szó közül választhatok. Értelmező szótárimban egyiket sem találtam meg.

Érújdontépződés. Gondolom, olyan ér képződése, amely megelőzően nem létezett. Elavulóban levő régi szavunk, az *újdon* 'teljesen új'-at jelent. Ezzel a máshonnan vett megállapítással egyetérttek: *Érújdontépződés nélkül nincs metastasis (áttét).* Akkor pedig esetünkben az érújdontépződés kóros folyamat. A ráksövet érújdontépződés révén jut táplálékhoz.

Érújra képződés. Valami akkor képződhet újra – azon a területen, ahonnan hiányzik –, ha korábban már volt. Általában ilyen a helyreállítás: az elveszített testszövet pótlódása. Olyan folyamat, amelynek örülünk. Lehet, hogy a HBO-kezelésnek ez a lényege? Így már teljesen átírhatjuk az idézett mondatot:

Az oxigén nagy parciális nyomásától fokozódik az érújra képződés.

Az oxigén és a neovascularisatio másik kapcsolatával személetesi szakszövegben találkoztam: *Anoxia vagy hypoxia érújdontépződést okoz.* Milyen könnyű megjegyezni! Kevés oxigén = káros érújdontépződés, sok oxigén = jótékony érújra képződés. Most már csak azt nem tudom, hogy a rákbetegeket az érújdontépződést vagy az érújra képződést gátló készítményekkel kezelik-e? Ki az egyiket, ki a másikat javasolja.

A tisztelt Szerkesztőségnek mi a véleménye?

VÁLASZ

Bősze Péter

TISZTELT PROFESSZOR ÚR!

Az okfejtés magáért beszél. A daganatokban nem beszélhetünk érújra képződésről, hiszen korábban nem volt érképződés. Javasolom, hogy a daganatokban végbemenő érképződést *érújdontépződésnek* nevezzük. Régi szó feltámasztásával

nyelvünk lesz gazdagabb. A *neoangiogenesis* példájánál maradva, „szóújrahasználatot” javaslok.

Felkai Péter

KEDVES PROFESSZOR ÚR!

Az a megtiszteltetés ért, hogy a Medicina Könyvkiadó megbízott az *Utazásorvostan tankönyve* című mű megírásával. Ez lenne az első, magyar nyelvű egyetemi tankönyv ezen az új tudományterületen.

Ez nagy felelősség, hiszen a könyv szakszókincstára hosszú távra meghatározza a szakkifejezéseket. Ebben kérem ismételtelen a segítségédet. Vannak olyan szavak, amelyeket csak ügyetlenül vagy alig tudtam magyarítani. Ezek a következők:

- *wilderness medicine*: vadonorvoslás
- *jet-lag betegség*
- *holiday tourism*: kedvtelésből utazók
- *endémiás terület*
- *returning traveller*: visszatérő vagy hazatérő utazó
- *repatriáció* (nem egyenértékű a hazaszállítással, a szállítás csak egy része a folyamatnak)
- *fit-for-travel certification*
- *assistance orvos*: utazási segélynyújtó orvos
- *air rage*: légidüh

Tanácsod és segítségédet sokat jelent nekem, mert az idejében érkezett állásfoglalásod nyomán a tavasszal megjelent *Utazásorvostani ismertek gyógyszerészek számára* című szakkönyvemben végig ki tudtuk javítani a régi *utazási orvostan* kifejezést.

Segítségédet és támogatásodat előre is köszönöm

VÁLASZ

Bősze Péter

KEDVES PÉTER!

Köszönöm kérdéseidet. Az javaslataim a következők:

- *fit-for-travel*: *utazóképes*
- *fit-for-travel certificate*: *utazóképeségi igazolás*
- *jet-lag*: *időeltolódás*; *jet-lag betegség*: *időeltolódás-betegség*
- *holiday tourism*: (tükörfordításban 'üdülésre utazás'-t jelent, de ezt összevonhatjuk) *üdülésutazás*
- *wilderness medicine*: *vadonorvoslás* vagy *vadonorvostan*; a javasolt kifejezésben a *vadon* szó találó. Az összetett szó második tagja attól függ, hogy a *wilderness medicine* az orvostudománynak már egyik szaka (diszciplína) vagy valamelyik szakának egyik külön ága, vagy sem. Ha igen, az orvostan (*vadonorvostan*) a jobb, ha nem, a *vadonorvoslás* a megfelelőbb.
- *returning traveller*: *visszatérő utazó* vagy csak egyszerűen *visszatérő(k)*

- repatriáció: *hazahozatal*; a fogalom az utazás alatt megbetegedett utas hazahozatalát fejezi ki, amely magába foglalja az azonnali gyógykezelését, előkészítését a hazaszállításra – ennek ügyintézésével együtt –, a tényleges szállítást és az itthoni fogadását, kezelését. Talán a *hazahozatal* szó fejezi ki legmegfelelőbben ezt a fogalmat.
- assistance orvos/orvostan: *utasgyógyász, utasgyógyászat*; az az orvos, aki a betegek hazahozatalában az orvosi teendőket (helyszíni betegellátás, hazaszállítás alatti felügyelet, itthoni kezelés szervezése) elvégzi. Munkájához sajátos szakismeretekre van szüksége. Az *utasgyógyász* fogalmába ez mind belefér. Az assistance orvostan pedig az *utasgyógyászat*.
- endémiás terület: *fertőzött terület* vagy *kórsújtott terület*; az *endémia* jelentése: 'valamilyen betegség tömeges előfordulása behatárolt területen', ám a magyar szakszótárak (pl. a Brencsán-szótár) a meghatározást csak a fertőző betegségekre vonatkoztatják. Ismert azonban például az endémiás kretenizmus (golyva), amely nem fertőző betegség. A meghatározásnak két összetevője van: valamilyen betegség és bizonyos földrajzi terület. Következésképpen egyetlen magyar kifejezéssel nehéz, talán nem is lehet helyettesíteni. A megfelelő magyar forma szövegfüggő:
 1. Az *endémiás terület* kifejezésben az *endémiás* szó a betegségre vonatkozik:
 - » ha fertőző betegségről van szó, mondhatjuk egyszerűen *fertőzött területnek*, ám az adott betegség nevét is használhatjuk, például: *maláriás terület*;
 - » ha nem fertőző betegséget tárgyalunk, akkor általánoságban a *kórsújtott terület* kifejezést használhatjuk, de jobb az adott betegség nevével élnünk, például: *golyvás terület*.
 2. Az *endémiás betegség* kifejezésben az *endémiás* jelző viszont a területet jelöli, azaz valamilyen területi, térségi betegséget; magyarul a *térségbetegség* kifejezést alkalmazhatjuk.
- air rage: *légidüh* (találó kifejezés)

Láng Miklós

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

A Magyar Orvosi Nyelv IX/1. számát köszönettel megkaptam. Külön is megköszönöm, hogy elfogadták a borító belső oldalán levő szöveg „magyarítását” – és már látom is az új szöveget.

Az egészségügyi szaksajtót böngészgetve, ismét találtam néhány olyan megfogalmazást, amely mellett nem tudtam elmenni – szeretném megosztani ezeket az olvasókkal. Némelyik ugyan „lerágott csont”, de mert nem akar eltűnni, talán érdemes ismételtetni. Nem haragszom meg, ha a papírkosárba kerül...

TALLÓZÁS A SZAKSAJTÓBÓL

Nemcsak a napilapok hemzsegnék a javítást igénylő fogalmazásoktól, hanem számos szaksajtó is szolgáltat elrettentő példákat. Örvedetes, hogy a hibák bemutatásában, felsorakoztatásában és javításában hatalmas feladatot vállalt a Magyar Orvosi Nyelv.

Elrettentő példaként közhírré teszek néhány, eléggé át nem gondolt megnyilatkozást az egyik egészségügyi szaklapunkból. Valamennyiről elmondhatjuk, hogy kicsit nagyobb odafigyeléssel elkerülhetők lettek volna a pongyolaságok, a magyartalanságok vagy a fölösleges – agyoncsépelet – szavak. Íme.

„...jelezték a külföldi rendezvényeken való részvételüket is, nyilvánvaló módon azért, mert szervezett vagy nem szervezett belföldi információk továbbadására kerülhetett sor a tapasztalatokra vonatkozóan.”

A *sor kerülhet* és a *vonatkozóan* túl gyakran használt, itt is fölösleges kifejezés. Hagyjuk el ezeket átfogalmazásunkban: *...jelezték a külföldi rendezvényeken való részvételüket is, nyilván azért, mert mód nyílt belföldi ismeretek és tapasztalatok – szervezett vagy nem szervezett – átadására.*

„A sokkal drágább, nagyhírű kozmetikai cégek termékeit ehelyett nem lenne célszerű emlegetni, hiszen arra való a reklám, s azokat a tehetősebbek meg is veszik.”

Hogy van ez? A reklámot megveszik? Na nem! Csináljunk rendet ebben a mondatban: *E helyen nem lenne célszerű emlegetni a nagyhírű kozmetikai cégek sokkal drágább termékeit (arra való a reklám), hiszen e cikkeket a tehetősebbek úgymint megveszik.*

„Ez az összefoglaló a gyógyszerek támogatásával kapcsolatos adatokat mutatja be.”

Helyesebben: *Ez az összefoglaló a gyógyszerek támogatásának adatait mutatja be. A kapcsolatos szó itt teljesen fölösleges.*

„Problémák vannak a kábítószer selejtek vonatkozásában.”

Szebben fogalmazva: *Gondot okoznak a kábítószerselejtek. A vonatkozásában* is kedvelt és itt is fölösleges szó; nyugodtan elhagyhatjuk az értelem megváltoztatása nélkül.

„A tény talán nem mindenki előtt közismert.”

A tény talán nem mindenki előtt ismert. Vagy: *A tény talán nem közismert.* Hiszen ami mindenki előtt ismert, az egy szóval: *közismert.*

A fenti példák zöme visszatérő fogalmazási hiba. De úgy tűnik, az ismétlés nem fölösleges.